

Peter Švec: Čo je potrebné zmeniť v ozbrojených silách?

V ideálnom prípade by som mohol celý príspevok skrútiť na jednoduchú, stručnú a výstižnú odpoveď – VŠETKO. Je to síce lákavá predstava, ale bola by to veľmi povrchná a populistická odpoveď.

Na to, aby sme si mohli načrtnúť smerovanie a rozsah zmien bola v predchádzajúcich príspevkoch načrtnutá vízia, ako by mali ozbrojené sily budúcnosti vyzerieť. Už na začiatku jedinej reálnej reformy ozbrojených síl, ktorá sa realizovala v rokoch 2000–2004 bolo pre doslova hŕstku „otcov reformy“ evidentných niekoľko poznatkov. Bolo v prvom rade evidentné, že tábor odporcov reforiem je veľmi silný, veľmi vplyvný, veľmi rafinovaný a bude sa usilovať akékoľvek výsledky manipulovať, bagatelizovať, nezrealizovať a v nemálo prípadoch zvrátiť. To sa potvrdilo a nebude to inak ani v budúcnosti.

Nikto nemôže ani náznakom zapochybovať o tom, že prijatie Slovenska do NATO bolo jednoznačne a nespochybniteľne ovplyvnené tým, že otcovia reformy presvedčili predstaviteľov NATO o reálnosti a úprimnosti vtedajších reformných zámerov. NATO môže pomôcť malým krajinám len pri eliminácii tradičných ohrození rozsiahleho vojenského konfliktu a členstvo v NATO pôsobí len ako silný odradovací, ale nie preventívny faktor proti nižším eskalačným stupňom vojenských ohrození, pričom nemá priamy vplyv na nevojenské ohrozenia. V skutočnosti si každá krajina musí naďalej zabezpečovať dostatočný potenciál na svoju bezpečnosť a obranu, vrátane generovania aktívnych a pasívnych záloh. Priamym výsledkom spomenutých reforiem bola profesionalizácia ozbrojených síl, aj keď naozaj otázne, či po profesionalizovaní máme profesionálne ozbrojené sily.

Mimoriadne kritický význam má potreba formovania nového ducha ozbrojených síl, ktorý priamo súvisí s formovaním „manažérov vojny“, čiže dôstojníckeho zboru, ako aj realizátorov „vojny“, čiže poddôstojníckeho zboru. Nikto sa nezamýšľal nad tým, prečo štát ako Slovensko, ktorý disponuje ľudským potenciálom s najvyšším predpokladmi na špičkovú úroveň profesionalizmu, nedokáže prekonať jeden vážny handikep. Zatiaľ čo vzdelanostná, technická a taktická úroveň našich profesionálov je nespochybniteľná a vysoká, úroveň operačného a strategického myslenia od úrovne vyšších dôstojníkov ale aj civilného riadenia je neúmerne nízka. Atmosféra v ozbrojených silách je tiež veľmi nezdravá, intrigánska, špekulatívna a oportunistická. Vysoká úroveň vlastnenectva, ktorým sa vyznačuje každý západný dôstojník z tradičných krajín NATO, u slovenských dôstojníkov neraz výrazne absentuje. Takýto žoldniersky prístup k vojenskej službe bude nutné zásadne zmeniť.

Osobitným problémom je samotná štruktúra ozbrojených síl. Je normálna napríklad špecializácia v oblasti RCHBO pre krajinu, ktorá nie je vlastníkom žiadnych zbraní hromadného ničenia? Je normálny neúmerne veľký pomer jednotiek bojovej podpory? Ide o výsledok tradičných mechanizmov špecializačného lobizmu. Je tiež normálne, aby krajina, ktorej dve tretiny územia predstavuje horský a vysokohorský terén nemala doteraz ani jedinú horskú jednotku? Nehovoriac o vzdušných silách, ktoré si aj novými návrhmi a iniciatívami

zabetónujú aeroklubový charakter a zachovajú extrémne vysokú hodnotu nákladov na letovú hodinu a extrémne nízku úroveň latentnej bezpečnosti. To je o morálke. Pozrime si aspekty, ktoré sa dotýkajú zásadnej morálnej obrody a zmeny ducha predovšetkým zbrojených síl.

Už v článku týkajúcom sa štruktúr bol spomenutý kritický význam zoskupovania finančne a technologicky nákladných vojenských spôsobilostí ako cestu efektívnejšieho využívania zdrojov, určených na bezpečnosť a obranu. Ako autor tohto koncepčného prístupu, ktorý bol sformulovaný už pred 15 rokmi chcem zdôrazniť tézu vytvárania mnohonárodných spôsobilostí s bezpodmienečným zachovaním suverenity každého účastníka. Cestou na pochovanie tejto tézy by bolo presadzovanie akýchkoľvek nadnárodných vojenských zoskupení. Cesta nie je vo vytvorení európskych ozbrojených síl, práve naopak, tieto trendy treba razantne odmietnuť. EÚ so svojimi existujúcimi mechanizmami vytvára vynikajúcu platformu na spoluprácu jej menších členov pri hľadaní optimálnych, úsporných a kde treba aj mnohonárodných riešení. Tieto sa netýkajú celej EÚ a hrozím sa predstavy, aby naši vnuci raz zomierali vo vojnách pod zástavou EÚ na presadzovanie „záujmov“ EÚ. Euroetatizmus je nemorálny. Pritom existujú veľmi konkrétne, premyslené a komplexné návrhy riešenia stavu. Ide o zásadne novátorský prístup k tradičnému chápaniu zoskupovania jednotiek.

Realizácia požadovaných zmien si vyžiada celú sériu krokov a opatrení. Počínajúc od spracovania novej bezpečnostnej, obrannej aj vojenskej stratégie. Ba dokonca aj dokumentu, ktorý je čiastočne spracovaný a autori ho nazvali „Modrá kniha obrany“. Končiac zásadnými legislatívnymi opatreniami, čiže zmenou zákonov. Tieto by mali reflektovať politické zámery zmien a nie naopak, aby sa politika prispôbovala zákonnému stavu. Už len to, čo v nasledujúcich vetách vyjadrím, vyvolá hystériu v radoch lobistov a manipulátorov, ktorí roky robili na tom, aby si zaistili svoje „trafiky“. V skutočnosti je výsledkom ich činnosti existencia množstva armád v rámci ministerstva obrany ale bez toho, aby boli súčasťou ozbrojených síl. Nevymenujem všetky, ale napríklad vojenská polícia, vojenské spravodajstvo, rovnako ako vojenské školstvo, prezidentská stráž, prípadne vojenské zdravotníctvo sú všetko armády mimo ozbrojených síl. To je deformovanie pôvodných zámerov a sľubov. Všetky takéto zložky si svoje privilegované postavenie zabetónovali zákonmi do prijatia ktorých vmanipulovali zakaždým dobovú politickú garnitúru. Jednej takej „armáde“ (vojenskému vzdelávaniu) som svojho času velil a menil ju. Ibaže, systémový lobizmus nedovolil vytvorenie optimálneho stavu, čiže poctivé militarizovanie výcviku a vzdelávania vojenských dôstojníkov, ktorých jediným odberateľom by mali byť ozbrojené sily.

V skutočnosti to reprezentuje vrchol ladovca obrovskej systémovej korupcie v rámci celého rezortu. Táto sa netýka len mechanizmov rozkrádania verejných zdrojov a ich neefektívneho rozhadzovania. Táto komplexná korupcia má veľké množstvo špecifických foriem. Okrem iného napríklad korupcia hodnotami, nesystémovými privilégiami, mechanizmami štruktúrnych podriadeností. Ale aj korupcia vo forme prijímania do ozbrojených síl, ustanovovania a vysielania do výhodných postov. Až po korupciu vo forme vytvorenia

doslova uniformovanej šľachty, z ktorých časť nikdy nevykonávala žiadne operačné funkcie vo vojskách a celú vojenskú kariéru prevegetila striedavo v úradníckych funkciách a vo výhodných nasadeniach v rámci mierových misií, alebo medzinárodných štruktúr.

Treba si uvedomiť, že základ zmien v ozbrojených silách musí byť v zložke, ktorá nepatrí pod ozbrojené sily, čiže v systéme vojenského vzdelávania dôstojníkov. Zásadná reforma vojenského školstva sa tak ako väčšina iných reformných pokusov skončila nevhodným kompromisom. Pod tlakom lobistov sa na základe slávnej vety docenta práva: „nemožno zmeniť zákon, lebo to zakazuje zákon“ vytvorili dve vojenské vzdelávacie inštitúcie dôstojníkov: Národná akadémia obrany a Akadémia ozbrojených síl. Už tým bol zdeformovaný pôvodný model, schválený koncepčnými opatreniami. Po pár rokoch deformátori dokončili túžobne očakávanú antireformu zrušením nesprávnej z dvoch škôl (NAO) a zachovaním tej nesprávnej (AOS). Vôbec nejde o bezvýznamnú vec. Totiž základom výberu a formovania kvalitných dôstojníkov nemôžu byť akademické kritériá. Vojenské školstvo má už 26 rokov prakticky nulový vojenský charakter a budúcich dôstojníkov formujú akademici a administrátori v uniformách. Práve takýto typ dôstojníkov má zásadný vplyv aj v centrálnych orgánoch. Toto má obrovské negatívne dôsledky na morálny stav a komplexnú kvalitatívnu úroveň ozbrojených síl. Ak existuje nejaká priorita zmien, je to práve v oblasti výberu, formovania a kariér dôstojníkov v kombinácii s druhým pilierom morálnej obrody, ktorým má byť zriadenie Civilných zborov Slovenska.

Na to, aby sa navrhované opatrenia a koncepčné zámery dali zrealizovať nestačí len prípadný podiel na moci. Oveľa dôležitejšia bude obrovská politická odvaha a absolútne odhodlanie aj nekompromisnosť pri eliminácii manipulátorov a tak lobistov-trafikantov ako aj lobistov-oligarchov. Zo strany hrstky vojenských realizátorov, ktorých politické vedenie identifikuje, nebude stačiť len vysoko nadštandardné strategické myslenie. Budú potrebovať aj odvahu v čase formulovania koncepčných a realizačných dokumentov prezentovať odborný pohľad, často spojený so schopnosťou povzniesť sa nad vlastné predsudky. Po prípadnom osvojení koncepcie politikmi budú musieť vojenský lídri prejaviť vojenskú disciplinovanosť a nekompromisnosť pri ich realizácii.

Cieľom má byť eliminácia reaktívnych opatrení 5 minút po 12-tej prijímaním nepremyslených zákonných a organizačných opatrení bez kvalifikovaného zhodnotenia ich negatívnych dôsledkov. Presadenie zmien bude nesmierne ťažké, ale je realizovateľné a najmä potrebné. Je v záujme Slovenska, jeho občanov, aj všetkých politických strán, ktoré občana zastupujú. Je to aj v záujme odstránenia pôdy na podporu presadzovania menej vítaných riešení.